

ФІНАНСИ ТА СТАТИСТИКА

УДК 368.023.5: 338.22 (477)

Бачо Р.Й., к.е.н.,

ВНЗ "Київський славістичний університет"

ДІЯЛЬНІСТЬ СТРАХОВИХ БРОКЕРІВ ЯК СУБ'ЄКТІВ СТРАХОВОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В РЕАЛІЯХ УКРАЇНИ

Сучасні об'єктивні реалії світової фінансової кризи вимагають послідовної й системної реалізації стратегії розвитку страхового ринку в Україні за допомогою таких посередників, як страхові брокери. Останні відіграють дуже важливу роль у розвитку цього ринку, надаючи посередницькі послуги, відтворюючи конкуренцію між страховими компаніями, що, у свою чергу, стимулює розвиток самого страхового ринку

Постановка проблеми. В сучасних умовах вихід страхового ринку України з кризи тісно пов'язаний з інститутом страхового брокерства як невід'ємного елемента посередництва між страховиком і страхувальником. Причому проблеми на страховому ринку України зробили більш актуальними й необхідними послуги страхових посередників. Сьогодні страхові компанії й клієнти все частіше починають звертатися до брокерів, які допомагають клієнтам вибрати найбільш вигідну пропозицію щодо гарантій виплат, а надійним страховикам - розвивати їхній бізнес.

Мета дослідження. Визначення сучасних тенденцій в діяльності брокерів на страховому ринку України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У вітчизняній економічній науці проблеми діяльності страхових посередників досліджували такі науковці і фахівці, як Н.М. Внукова, Ф.Ф. Бутинець, О.І. Барановський, Ф.М. Фурман, В. Гончарук, Е. Губарь, Ю. Журавльов, Н. Задерій, В. Дарков, А. Матешевич, А. Павлюк, С. Слесарук, В. Хенке, А. Чувакова, А. Шульга, І.А. Габідулін та інші. Проте дослідженню ролі та місця їх як суб'єктів страхового підприємництва не приділено достатньої уваги і тому сьогодні дане питання залишається невирішеним і потребує подальшого дослідження.

Викладення основного матеріалу дослідження. Проаналізувавши нормативно-правову базу та широкий спектр економічної літератури автор статті доходить висновку, що до суб'єктів страхового підприємництва слід віднести страхових і перестрахових брокерів. Адже у Законі України "Про страхування" зазначено, що "страхові брокери - юридичні особи або громадяни, які зареєстровані у встановленому порядку як суб'єкти підприємницької діяльності та здійснюють за винагороду посередницьку діяльність у страхуванні від свого імені на підставі брокерської угоди..." [6]. Водночас у постанові Кабінету Міністрів України №1523 від 12 грудня 1996 р. «Про порядок провадження діяльності страховими посередниками» зазначено, що брокерська діяльність - це професійна діяльність суб'єктів підприємницької діяльності, спрямована на визначення потреби страхувальника в отриманні страхових послуг, консультуванні, наданні допомоги у розробленні умов договору страхування, пошук та ведення переговорів зі страховиками за дорученням страхувальника [5]. Тобто, страхові брокери є суб'єктами страхового підприємництва, але їх роль в сучасних умовах зводиться до посередництва у страхових відносинах. Ця їх роль зазначена в ст.15 Закону України "Про страхування", в якій зазначено, що "страховими посередниками можуть бути страхові або перестрахові брокери, страхові агенти" [6].

Перестрахові брокери - юридичні особи, які здійснюють за винагороду посередницьку діяльність у перестрахованні від свого імені на підставі брокерської угоди зі страховиком, який має потребу у перестрахованні як перестраховальник [6].

Страховим посередникам в Україні заборонено працювати на користь іноземних страховиків, іноземним страховим посередникам дозволяється працювати на українському страховому ринку через представництво, яке є платником податку, або через створене ними дочірнє підприємство.

Страхові та перестрахові брокери відрізняються від інших фінансових посередників у галузі страхування (аджастерів, диспашерів, агентів) тим, що діють від свого імені і на власний ризик, з метою одержання прибутку. Саме це виділяють брокерів як окремих суб'єктів підприємницької діяльності у сфері страхування [4].

Основні види діяльності страхового брокера в Україні, згідно з чинним законодавством, це: консультування, експертно-інформаційні послуги; укладання та виконання (супровід) договорів страхування (перестраховання), у тому числі щодо врегулювання збитків у частині одержання та перерахування страхових платежів, страхових виплат та страхових відшкодувань за угодою відповідно із страхувальником або перестраховальником. Ураховуючи види діяльності страхового брокера, можна виділити їх основну роль у посередництві на страховому ринку, яка складається з таких основних частин:

- головного обов'язку брокера - представляти свого клієнта;
- діяти як консультант клієнта, інформувати його щодо кількості та якості страхових послуг, що ним пропонуються;
- вести переговори від імені свого клієнта на користь свого клієнта;
- забезпечувати повний цикл - від розміщення ризиків до регулювання збитків при їх виникненні;
- розподіляти ризик та надавати гарантії щодо страхового захисту, який він повинен забезпечувати та відповідати найвищим стандартам;
- створювати стійку схему заохочування клієнтів

За даними статистичних матеріалів, близько третини страхових полісів на страховому ринку України реалізують саме брокери. Головні плюси придбання поліса через брокерів - це консультація при придбанні. Але найбільшими помічниками вони стають, коли настає страховий випадок.

Стан розвитку інституту страхового брокерства в Україні можна охарактеризувати за такими основними показниками, як кількість брокерів, співвідношення між кількістю брокерів та страхових компаній, величина страхової премії отримана безпосередньо на розрахунковий рахунок від брокера, частка ринку, яка обслуговується брокерами. Кількість страхових брокерів в Україні за 2006-2009 роки зменшилася на 23% - з 75 до 58 (табл. 1) Це є свідченням того, що відбувається постійний та цілеспрямований процес зменшення впливу інституту страхового брокерства на економічні процеси, що відбуваються на страховому ринку. Згідно даних табл. 1 у 2006 році в реєстрі Держфінпослуг було зареєстровано 75 страхових брокерів, а у 2009 році - 58 брокерів. Фактично, за рахунок зменшення кількості зареєстрованих страхових брокерів на 23% та збільшення страховиків на 13% за період 2006-2009 рр., на одного страхового брокера в Україні припадало майже 8 страховиків. Водночас слід відмітити занадто малу кількість брокерів на страховому ринку України, адже у високо розвинутих країнах на одну страхову компанію припадає не менше десяти брокерів.

Зменшення страхових брокерів на ринку страхування пов'язано з виникненням проблем з визначенням та отриманням винагороди. Комісійна винагорода брокерів за посередництво в середньому складає 10% страхових премій та в середньому 4% перестрахових. Крім того, існує міжрегіональна диспропорція в розташуванні страхових брокерів на страховому ринку України. Так, у м. Києві та Київській області розташовано 42 брокери, що складає майже 64% від їх загальної кількості у інших регіонах України. У той час, коли існують такі регіони, де ці інститути зовсім відсутні, в основному це Західна та Центральна Україна. Це свідчить про нерівномірність розповсюдження надання страхових послуг за регіонами України. Слід зазначити, що в Україні розвиток інституту страхового брокера ще на початковому етапі. Про це свідчить статичний аналіз діяльності страхових брокерів на ринку страхування України за період з 2006-2009 рр. Доречно

відмітити, що Найменш розвинутим є страхування життя. Це можна пояснити тим, що страхування життя не має такого широко розвинутого сектору реклами та його пропозиція на

ринку страхування є мінімальною. Причому за даними Держфінпослуг брокерами укладається не більше одного(!) договору страхування життя, що є вкрай низьким показником.

Таблиця 1. Загальні показники розвитку інституту страхового брокерства України за 2006-2009 роки

Показники	2006	2007	2008	2009	Зміна за 2006-2009 рр., %
Кількість брокерів, од.	75	68	64	60	-20%
Кількість страхових компаній, од.	398	411	468	450	13%
Кількість страховиків, що припадають на 1 брокера, од.	5,31	6,04	7,31	7,76	46%
Посередницькі послуги у страхуванні					
Страхові платежі отримані страховиками, тис.грн.	58197,45	47999,18	42311	32742,7	-44%
Страхові виплати здійснені страховиками, тис.грн.	946,74	7210,90	4661,2	1506,4	59%
Винагорода брокера, тис.грн.	2981,78	4651,03	4495,4	3171,1	6%
Середня комісія брокера, %	5,1%	9,7%	10,6%	9,7%	4,6%
Кількість укладених договорів, шт.	22692	21987	11925	9690	-57%
Посередницькі послуги у перестраховуванні					
Перестрахові платежі, отримані перестраховиками, тис.грн.	151930,87	249942,00	263284,8	300255,7	98%
Страхові виплати здійснені перестраховиками, тис.грн.	284,20	7842,76	20765,2	30772	10728%
Винагорода брокера при перестраховуванні, тис.грн.	5200,83	8225,26	9232,4	11992,8	131%
Середня комісія перестрахового брокера, %	3,4%	3,3%	3,5%	4,0%	0,6%
Кількість укладених договорів перестраховування, шт	1436,00	1027,00	874	496	-65%
Середня винагорода, що припадає на 1 страхового та перестрахового брокера	109,10	189,36	214,50	252,73	132%

Кардинально зменшилася кількість договорів страхування, що укладаються брокерами як на страховому так і перестраховому ринку України за 2006-2009 роки. Зменшення становило 57% та 65% відповідно. Незважаючи на звуження ринку, що обслуговують страхові брокери, сукупний розмір сплаченої їм винагороди постійно зростає. Причому середня винагорода, що припадає на одного брокера (як з послуг страхування так і перестраховування) у 2009 році становила 252,73 тис. грн. проти 109,1 тис. грн. у 2006 році. Зростання середньої винагороди на 132% є свідченням про відносно успішність проведення брокерами своєї діяльності.

Слід відмітити, що з 60 зареєстрованих брокерів на сьогодні фактично посередницькі послуги в страхуванні надають лише 20 з них. Нерозвиненість ринку посередницьких послуг у страхуванні обумовлена низкою причин, серед яких - відсутність належного законодавчого регулювання, культури добровільного страхування з боку клієнтів, екстенсивний розвиток страхових компаній, які, по суті, перешкоджали розвитку інституту брокерства й ін. Разом із цим відзначається остійне зростання попиту на брокерські послуги в страхуванні як з боку страхових компаній, так і з боку клієнтів. Клієнти звертаються до брокерів, щоб одержати незалежну професійну раду й захистити свої інтереси в процесі висновку страхового договору. Допомога клієнту досягати кращої ціни поліса, укладання договору зі страховиком, у якому враховуються, у першу чергу, вимоги клієнта, у процесі врегулювання збитків відстоювання позиції та права клієнта – все це є аргументом, завдяки яким в період кризи інститут страхового брокерства має резерви для росту.

10 квітня 2008 р. у рамках ратифікації договору про вступ України в СОТ Верховна Рада прийняла зміни в Законі «Про страхування», якими спростила умови входу іноземних страхових та перестрахових брокерів на страховий ринок України. Зокрема, була відмінена норма щодо брокерів-нерезидентів, які мали право надавати послуги тільки через постійні представництва в Україні й повинні були зареєструватися як платники податків та мали бути включеними до держреєстру страхових або перестрахових брокерів. На думку автора прихід іноземних брокерів на український страховий ринок може витіснити з нього вітчизняних брокерів та переманити їх клієнтів. Вирішенням цієї проблеми був би дозвіл вітчизняним брокерам укладати договори із полісами закордонних страховиків. Адаже після вступу України у СОТ це можуть робити тільки представництва іноземних брокерів-нерезидентів і тільки по 4 видам страхування: космічним, авіаційним, морським ризикам і небезпечним вантажоперевезенням. Адаже далеко не кожна компанія змогла б запропонувати поліси, аналогічні західним. Слабкі страховики переходили б у розряд брокерів, тим самим ринок ставав би цивілізованішим.

Перевагою перебування України у СОТ є можливість виходу українських брокерів на міжнародний рівень. Водночас прихід західних брокерів

підвищує рівень роботи вітчизняного ринку посередників, адже перші приносять із собою нові підходи до роботи, технології й продукти.

Висновки та перспективи подальших досліджень.

Розвиток як страхового ринку почнеться з початком розвитку в економіці країни в цілому, однак економічне поживлення не наступить раптово. Зміни, що відбуваються в даний час на страховому ринку відібраються на ньому позитивно в довгостроковій перспективі, у т.ч. будуть сприяти подальшому становленню й розвитку інституту посередництва. Сьогодні, по суті, відбувається очищення ринку й формування основ наступної стабільної роботи для всіх гравців ринку.

Список використаної літератури:

- Губарь Е. Страховой рынок перешел рубеж: иностранные брокеры смогут работать без представительств [Текст] / Е. Губарь // Коммерсантъ. – 2008. – 11 апреля. – С. 17. 2. Махортов Ю.О. Роль страховых брокеров в развитии страхового рынка Украины [Текст] / Ю.О. Махортов, Н.О. Теличко // Экономический вестник Донбасу. – 2009. – №4(18). – С. 122–129. 3. Офіційна інтернет-сторінка Державної комісії з регулювання ринку фінансових послуг [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://dfp.gov.ua>. 4. Пойда-Носик Н.Н. Страховое підприємництво регіону: сучасний стан і перспективи розвитку: Монографія/ Н.Н. Пойда-Носик, Р.Й. Бачо. – Ужгород: Мистецька Лінія, 2010. – 232 с. 5. Положення про провадження діяльності страховими посередниками. Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 18.12.96 № 1523 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>. 6. Про внесення змін до Закону України "Про страхування" [Текст]: Закон України від 04.10.2001 № 2745-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>. 7. Слесарук С. Статський радник [Текст] / С. Слесарук // Контакти. – 2008. – № 3. – С. 20–23. 8. Фурман В. Шляхи активізації розвитку брокерської діяльності в Україні [Текст] / В. Фурман // Економіст. – 2005. – № 1. – С. 58–59. 9. Щеглова К. Багатоканальний збут [Текст] / К. Щеглова // Страхова справа. – 2007. – № 1(25). – С. 61–65. 10. Щеглова К. Страхова безпосередність [Текст] / К. Щеглова // Страхова справа. – 2006. – № 3(23) – С. 20–24.

БАЧО Роберт Йосипович – кандидат економічних наук, доцент, завідувач кафедри економіки Закарпатської філії ВНЗ "Київський славістичний університет"

Наукові інтереси:

– страховий ринок України, її регіонів та зарубіжних країн